

UNA RELACIÓ OLÍMPICA DE DOS MIL·LENNIS: MINICIUS I BARCELONA

ALBERTO ARAGÓN PÉREZ

Fundació Barcelona Olímpica

AULA D'HISTÒRIA

UNA RELACIÓ
OLÍMPICA
DE DOS
MIL · LENNIS:
MINICIUS I
BARCELONA

Autor
ALBERTO ARAGÓN PÉREZ

Fundació Barcelona Olímpica

Editat per: Fundació Barcelona Olímpica

© UNA RELACIÓ OLÍMPICA DE DOS MIL·LENNIS: MINICIUS I BARCELONA

Aragón Pérez, Alberto

1a edició – Barcelona, Espanya: 2015

© Fotografies pàgines interiors tots els drets reservats:

- Arxiu Fundació Barcelona Olímpica	pàg.6-pàg.18- pàg.38
- <i>Revista Olímpica</i> , nº 257, 1989 (pàg. 92)	pàg.10
www.library.la84.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/1989/ore257/ore257u.pdf	
- Diari <i>El Mundo Deportivo</i> , 14 de gener de 1972 (pàg.26)	pàg.11
- Diari <i>La Vanguardia</i> , 27 d'agost de 1972 (pàg.1)	pàg.13
- Alberto Aragón Pérez	pàg.12-pàg.16-pàg.18
- http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/regomir.pdf	pàg.17
- http://www.barcelonaolimpica.net/tema.asp?id_bloc=1&id_tema=276&lng=eng	pàg.19
- http://www.correos.es/ss/Satellite/site/coleccion-1364898647277-galeria_sellos_filatelia/detalle_emision-sidioma=es_ES-tituloPrincipal=Emisiones+Es+pa%25C3%25B1a+A%25C3%25B1o+2012	pàg.30
- Juli Pernas López	pàg.31
- Diari <i>La Vanguardia</i> , 17 d'octubre de 1986 (pàg.16)	pàg.32
- Carlos Pardo. Cinco días en Olimpia. Primera edició. don balón. Barcelona. 1992.	pàg.33
84-8639-813-4.	
- COOB'92. <i>La seva evolució i la seva història de colònia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino a Barcelona'92</i> . COOB'92, S.A., 1990. ISBN: 84-7868-011-X.	pàg.33

© Portada: Alberto Aragón Pérez

© Altres textos pàgines interiors: Polo Alonso, Fernando

INSTRUCCIONS ESPECIALS I ALTRES NOTES

© Tipografies:

S'han utilitzat 5 tipografies

- Nom: *BPdots-Atrevit*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *OratorStd*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *OratorStd-Slanted*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *PTSans-Regular*. Tipus: OpenType TrueType
- Nom: *PTSans-Italic*. Tipus: OpenType TrueType

© Disseny gràfic: Fundació Barcelona Olímpica

© Correcció lingüística: Fundació Barcelona Olímpica

Dipòsit legal: B-15655-2015

Imprimeix: qpprint

Imprès a Espanya

ÍNDEX

<u>I.</u> ¿QUI ERA <i>LUCIUS MINICIUS NATALIS</i> ? _____	07
<u>II.</u> UN BARCELONÍ A OLÍMPIA _____	14
<u>III.</u> <i>LUCIUS MINICIUS NATALIS</i> A LA BARCELONA D'AVUI ____	20
_____ 3.1. UN MEMBRE MÉS DE BARCELONA 1992 _____	21
_____ 3.2. CULTURA POPULAR: PART DE LA BARCELONA ACTUAL _____	27
<u>IV.</u> APÈNDIX: L'EPIGRAFIA DE MINICIUS _____	34
_____ 4.1. TERMES DE MINICIUS I EL SEU PARE _____	34
_____ 4.2. MONUMENT A OLÍMPIA PEL CAMPIÓ _____	35
_____ 4.3. UN PRESTIGI POLÍTIC RECONEGUT ARREU DE L'IMPERI _____	36
_____ 4.4. LLEGAT TESTAMENTARI DE <i>MINICIUS</i> _____	37

UNA RELACIÓ OLÍMPICA DE DOS MIL·LENNIS: *MINICIUS* I BARCELONA

Dedicat a Mª Eugenia¹

Els Jocs Olímpics actuals es decidiren a la Sorbona de París l'any 1894 com una reconstrucció, un *revival* que naixia de zero en base al *sport* vuitcentista encara que prenia el nom d'un esdeveniment desaparegut molts anys abans. Malgrat aquesta innegable realitat, des del principi s'ha intentat ocultar aquesta discontinuïtat amb l'antiga Olímpia rescatant elements i símbols de l'Antiguitat. Uns bons exemples són l'olimpiada com a període de quatre anys o fer servir el santuari d'Olímpia per l'encesa de la torxa. Atenes 1896 fou organitzat pels grecs amb una clara vocació de mirar cap al segle V d.C. quan van declinar els antics *agones* d'Olímpia, i presentar-los com a una continuïtat². Però hi ha notables diferències. Com diu el Dr. Fernández Peña, els Jocs Olímpics són avui un esdeveniment esportiu amb enorme pes a les societats contemporànies i amb dimensió global gràcies als mitjans de comunicació³.

Barcelona 1992 també va emprar aquest recurs de connectar amb l'època grecoromana, plantejant que la flama arribés per mar des d'Olímpia a la colònia grega d'Empúries. També amb la performance d'Hèracles, el Mediterrani i el vaixell de colonitzadors durant la cerimònia d'obertura. A més hi ha elements que connecten els JJOO antics i moderns sense artificiositat, per exemple l'essència competitiva mitjà de l'esforç físic o l'enorme prestigi social que comporta una victòria olímpica. Precisament, l'organització olímpica barcelonina argumentà la seva vocació olímpica al·ludint a l'èxit del seu primer vencedor en uns Jocs. Tot i que el regatista Miquel Noguer fou el primer vencedor barceloní en els Jocs moderns⁴, l'honor de ser el primer campió olímpic correspon al ciutadà romà *Lucius Minicius Natalis*, vencedor a la cursa de quadrigues dels Jocs del 129 d.C. Ell era de

-
- 1 Mª Eugenia Martínez Gorroño és directora del Centro de Estudios Olímpicos de l'Autònoma de Madrid. Gràcies a ella he fet i escrit aquesta recerca íntegrament a Olímpia, durant el Màster de l'AOI.
 - 2 Koulouri, K., *Rewriting the history of the Olympic Games*, 2004.
 - 3 Fernández Peña, E. i Ramajo Hernández, N., *La ambición de Hermes: los Juegos Olímpicos y su discurso tecnológico de producción y difusión audiovisual*, en *Tendencias de vanguardia en comunicación* (ed. Mendieta Ramírez, A.), pp. 123-139, 2014. Els Jocs moderns tenen dues cares: símbols i rituals inspirats en la antiga Grècia, a més de màrqueting, tecnologia, distribució audiovisual i altres fenòmens contemporanis.
 - 4 Wallechinsky, D., *The complete book of the Olympics*, 2008. A Anvers 1920, els futbolistes barcelonins Ricard Zamora i Josep Samitier i Vilalta formaven part de la selecció espanyola que pujà al segon caixó del podi. Però el primer català i barceloní que s'ha penjat la medalla d'or fou Miquel Noguer i Castellví a la vela de Moscou 1980 (en la categoria 'flying dutchman') al costat del càntabre Alejandro Abascal.

Bàrcino, el nom llatí de Barcelona, i avui la capital catalana segueix preservant el prestigi que emana d'aquest triomf tan remot. Però hi ha una dada important: el campió d'una competició eqüestre a l'antiga Grècia no era l'auriga o el genet sinó el propietari del carro i els cavalls. Llavors *Minicius* guanyà per ser propietari, no per participar directament.

^ ENCESA DE LA TORXA DE BARCELONA'92
AL SANTUARI D'OLÍMPIA: SÍMBOLS ANTICS
I MODERNS (5 DE JUNY DE 1992).

I. ¿QUI ERA *LUCIUS MINICIUS NATALIS*?

L'epigrafia és l'única font per saber d'aquest home, el qual no ha deixat cap evidència en la literatura ni cap retrat escultòric o en mosaic. Certament, la primera notícia sobre la seva existència arribà durant les excavacions a Olímpia que arqueòlegs alemanys van portar a terme en la dècada de 1870 quan entre els edificis de la Palestra i el *Filipeion* es va descobrir que dues de les pedres que es reutilitzaren per un mur d'època bizantina corresponien a un únic epígraf que, traduït del grec, diu: «el pretor *Loukios Minikios Natalis Quadronius* que en l'Olimpiada 227 va vèncer amb un carro sense accident, fa donació del carro. Fou cònsol i procònsol d'Àfrica Proconsular⁵». Aquest epígraf publicat pels alemanys el 1896 fa referència a un campió olímpic, de manera que l'italià Luigi Moretti va incloure a aquest *Lucius Minicius Natalis Quadronius* dins del seu catàleg de vencedors als Jocs de l'antiga Grècia. Concretament, com a guanyador de la cursa de quadrigues en els Jocs de la CCXXVII Olimpiada corresponents a l'any 129 d.C.⁶. Gràcies als corpora prosopogràfics sobre l'època romana, es va poder relacionar aquest competidor amb l'antiga Bàrcino romana. L'epígraf era la base d'un conjunt escultòric en bronze, avui totalment perdut, que representava els quatre cavalls i el carro amb el que va vèncer⁷. Excepte la breu menció de *Minicius* que féu Alberto Balil, en el seu llibre de 1964 sobre Bàrcino, no s'havia fet una recerca entre l'epígraf i la ciutat de la Hispània Tarraconense fins que Frederic-Pau Verrié va començar a investigar sobre aquest barceloní que era tan ric com per a enviar un carro a participar a Olímpia i pagar el caríssim conjunt escultòric.

Degut a altres inscripcions trobades a Barcelona i al llarg de l'Imperi Romà, coneixem que *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus* va néixer a Bàrcino al febrer del 96 d.C. El seu pare, qui es deia igual sense els últims dos *cognomina*⁸, fou el primer barceloní membre del senat de Roma després d'una brillant carrera política i militar (fou cònsol el 106, la màxima magistratura romana només superada en importància pel tron imperial) i d'aquesta manera facilitar la carrera del fill. Mitjançant les inscripcions que deixà en diverses zones de l'Imperi, es coneixen els prestigiosos càrrecs militars i polítics que *Minicius* va exercir començant a la seva ciutat natal i continuant a Itàlia central,

5 *I.v.Ol.* 236.

6 Moretti, L., *Olympionikai, i vincitori negli antichi agoni olimpici*, 1957, p. 163.

7 Verrié i Faget, F. P., 'La inscripció olímpica del Bàrcinonense *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*', en *Espacio, tiempo y forma. Serie I, Prehistoria y arqueología*, 1989, núm. 2, pp. 304-305.

8 *Los tria nomina* formats per *praenomen*, *nomen* i *cognomen* més la presència de tribu indicava que es tractava d'un home amb la ciutadania jurídica romana, una ciutadania atribuïda amb independència de néixer a Roma o en un altre lloc de l'Imperi.

Nord d'Àfrica, Grècia, Gran Bretanya i l'actual Romania⁹. És important remarcar que fins al 117 fou emperador Trajà, any en què el va succeir Adrià fins al 138. Tots dos eren d'Itàlica, a 9 km de Sevilla, i durant els seus governs es van envoltar d'hispanos per a responsabilitats militars, l'administració de les províncies i l'ocupació d'escons al senat. *Minicius*, igual que el seu pare, fou un d'aquests hispanos beneficiats. Escalà amb rapidesa des dels divuit anys en la carrera polític-militar de les magistratures romanes (*cursus honorum*) i va accedir a diversos càrrecs amb l'edat mínima que alguns requerien. La majoria de les seves responsabilitats van fer que hagués d'estar llargs períodes sense trepitjar Bàrcino. Isabel Rodà, en l'article d'investigació que va dedicar a *Minicius*, detalla totes les responsabilitats i les destinacions que li van ser assignades sota la protecció de l'emperador Adrià. Per exemple, el 123 aconseguí la gesta de ser qüestor, el 125 la de tribú de la plebs i quatre anys després la de ser pretor¹⁰.

Fou aquest any quan va decidir participar als Jocs en què va obtenir la victòria. En els següents anys seguí ampliant el seu *cursus*, el qual va culminar en el 152 quan l'emperador Antoni el designà per governar la província d'Àfrica Proconsular exercint de procònsol. Fruit de la bona imatge que va haver de quedar d'aquests governs, dues grans ciutats d'aquesta província com Leptis Magna i Cartago el van reconèixer com a benefactor (*patronus*), igual que abans l'italiana Tívoli. Estem parlant, per tant, d'un home que provenia d'una província molt romanitzada com la Tarraconense, gaudia de la ciutadania romana i estigué lligat als escalafons més alts de la poderosa estructura imperial. Precisament, el seu estatus jurídic de ciutadà romà, degut a la incompatibilitat en la legislació romana d'una doble ciutadania¹¹, li impedia gaudir de la ciutadania barcelonina i en alguns escrits contemporanis apareix la seva victòria olímpica atribuïda a un romà¹². Però ell era de Bàrcino, i així ho testificava en els seus epígrafs («als colons barcelonins d'Hispania Citerior [Tarraconense], entre els quals jo he nascut¹³») i per tant la seva *origo*, i no el seu estatus de romà, estableixen que ell fou el primer campió olímpic de l'actual capital catalana.

9 CIL XIV, 3554; CIL XIV, 3599; CIL XI, 3002; CIL XI, 2925; CIL VIII, 4643; IG VII, 89; IGR I, 653. Totes aquestes referències són epígrafs que parlen de *Minicius* a aquestes regions de l'Imperi.

10 Rodà de Llanza, I., 'Luci Minici Natal Quadroni Ver i la societat barcelonina del seu temps', en *Revista de Catalunya*, 1988, núm. 22, pp. 44-48.

11 Ciceró *A favor de Balbo*, 11: «Estableix el nostre dret civil que no es pugui ser ciutadà de dues ciutats alhora, ni deixar de ser-ho de Roma fins que s'accepta la ciutadania en una altra part».

12 Moretti, L., *op. cit.*, p. 163; García Fernández, E., *El ius Latii y la municipalización de Hispania*, 1991, pp. 156-164. La llei romana establia que l'*origo* era un complement administratiu que matisava la ciutadania, doncs ser romà no implicava ser de la ciutat de Roma. *Minicius* era ciutadà romà però la seva *origo* barcelonina és la que hauria de considerar per catalogar els vencedors olímpics.

13 CIL II, 4511.

Minicius, malgrat estar molt de temps lluny de la seva ciutat natal, igual que el seu pare, mai s'oblidà d'ella i tots dos van practicar l'evergetisme promovent edificis públics a Bàrcino gràcies a la considerable riquesa que acumularen durant les seves exitoses carreres polítiques¹⁴. Als terrenys propers al fòrum de la ciutat on la família tenia la seva casa residencial (*domus*), pare i fill van cedir sòl i diners per construir l'any 125 unes àmplies termes públiques. Tot i que estaven lluny de la ciutat i no podrien gaudir de les noves instal·lacions, la donació per ells ha quedat plasmada gràcies a un epígraf al costat de les restes de l'edifici¹⁵. Sent procònsol a l'Àfrica, i potser veient pròxim la fi dels seus dies, es va decidir a plasmar el seu testament en una inscripció que envià a Bàrcino. Recordava molt on va néixer i créixer, es sentia molt identificat amb la ciutat. Per això, després de relatar el seu llarguíssim currículum, deixà establerta una herència per als barcelonins de cent mil sestercis¹⁶. No fou Bàrcino l'única nostàlgia que experimentà sent a l'Àfrica Proconsular, ja que durant aquells anys va acordar-se de la seva victòria a Olímpia perquè gairebé trenta anys després decidia modificar la inscripció en el monument, amb el carro en bronze que va donar al santuari, per incloure el seu il·lustre càrrec de procònsol¹⁷. Amb l'estudi que Verrié realitzà al voltant d'aquesta circumstància es pot entreveure la psicologia d'una persona que, estant en el cim de la seva exitosa carrera, rememora l'honor de ser barceloní i alhora l'orgull que li suposava poder dir que era campió olímpic.

14 Rodà de Llanza, I., *op. cit.*, p. 46; Blázquez Martínez, J. M., *El evergetismo en la Hispania romana*, 1993, pp. 371-374. L'evergetisme, comú en províncies com Grècia, no està molt testificat a Hispania.

15 *CIL* II, 4510. Les restes de les termes s'excavaren a l'actual plaça de Sant Miquel.

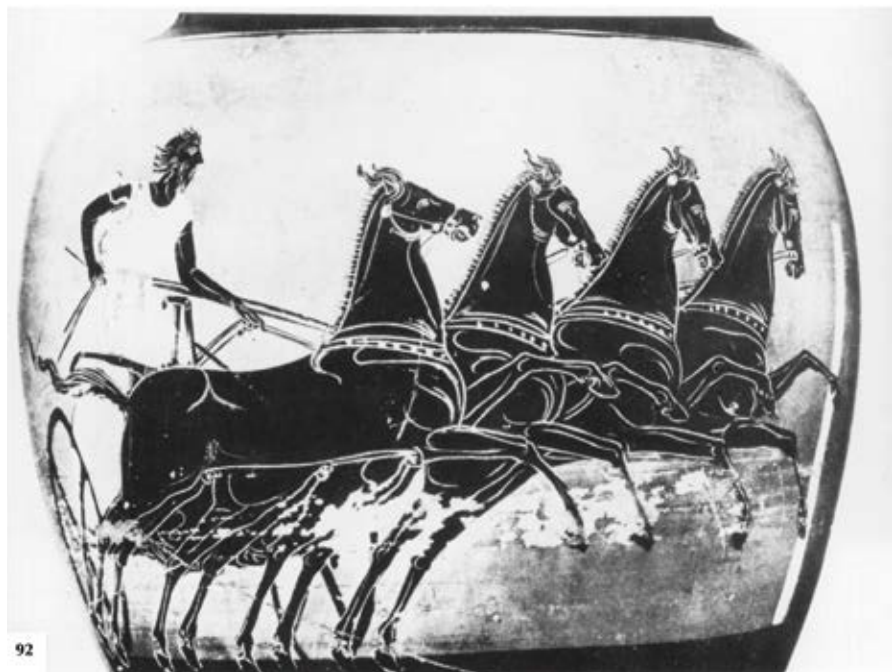
16 *CIL* II, 4511; Verrié i Faget, F. P., 'El barcelonés *Lucius Minicius Natalis*, primer olímpic hispànic', en *Apunts: Educación física y deportes*, 2004, núm. 76, p. 84. Establia que part d'aquesta herència havia de sufragar la celebració anual del seu aniversari i altra anava pel col·legi sacerdotal dels augustals.

17 *I.v.Ol.* 236; Verrié i Faget, F. P., *La inscripció...* *op. cit.*, pp. 307-311.

LUCIUS MINICIUS NATALIS, FIRST SPANISH OLYMPIC CHAMPION

After our brief historical survey of how the ancient Olympic Games (see O.R. No. 255/56) were shaped, we must pause at the year 129 A.D. when the 227th Games were held at Olympia. There is nothing to indicate that anything untoward happened at the Games but our reason for closer scrutiny lies in the personality of one of the four participants whom history has recorded as winners.

By Conrado Durántez

Lucio Minicio Natal, primer barcelonés medalla de oro olímpica

En una entrevista sostenida recientemente por la prensa barcelonesa con el Director del Museo de Historia de la Ciudad, ésta ha anunciado la publicación de interesantes detalles sobre recientes descubrimientos en las excavaciones arqueológicas que se vienen realizando en la Barcelona romana.

Además, ha adelantado que una lápida correspondiente a un ilustre patricio barcelonés, representante en el Senado romano, Lucio Minicio Natal, aunque con muchas palabras incompletas, se deduce claramente que en el siglo II a. J. fue vencedor en Atenas de una prueba olímpica y que ésta fue probablemente de cuádrigas.

Como sea que fuese y aparte el ya conocido áuriga tarraconense, todo induce a creer que Lucio Minicio Natal, de Barcelona, fue el primer español «medalla de oro» olímpica.

^ L'ESTADI D'OLÍMPIA, EN L'ACTUALITAT. DARRERE D'AQUEST,
I ENCARA SENSE EXCAVAR, ES TROBAVA L'HIPÒDROM ON
TENIEN LLOC LES CURSES HÍPIQUES OLÍMPIQUES.

LA VANGUARDIA

ESPAÑOLA

BARCELONA - I

Domingo, 27 de agosto de 1972

Redacción y Administración: PELAYO, 28
TELÉFONO: 34.000 y 34.781

Teléfono: 322.43.85 (20 líneas)

Precio de este ejemplar: 6 ptas

FUNDADORES: DON CARLOS Y DON BARTOLOME GODO

Año LXXXVIII - N.º 33.041

UN CAMPEON OLIMPICO BARCELONES DEL s. II

En el año 129 de nuestra Era, en la Olimpiada 207, el atleta Lucius Mestrius Natialis, fue campeón en los juegos de los Juegos de aquellos Juegos. Esta es la victoria olímpica más antigua de una persona nativa y prima confirmación histórica. La figura del atleta representado en esta página, fragmento del gran mosaico de circo que se guarda en el Museo Arqueológico de Barcelona, evoca los con gran fidelidad aquel triunfo de nuestro conculador de la Nación romana del siglo I, con el que se celebró el nacimiento de nuestra ciudad.

Foto: F. RUBRA

II. UN BARCELONÍ A OLÍMPIA

Els antics Jocs Olímpics, igual que els Pítics de Delfos, els Istmios i els Nemeos, eren competicions atlètiques panhel·lèniques, és a dir, obertes a tots els grecs. Però només a ells. ¿Quina explicació hi ha, per tant, darrere de la participació i la victòria d'un ciutadà romà d'Hispania en aquesta competició tan vinculada a la identitat grega? L'emperador Adrià realitzà una política filo-hel·lènica i utilitzà com a propaganda aquesta imatge de benefactor dels grecs que es va llaurar amb el seu foment d'Olimpia i els seus Jocs. En general, els emperadors del segle II com ell, Antoní Pius i Marc Aureli realitzaren un intens patronatge sobre el santuari. La Lliga Aquea, a la qual pertanyia Elis, la ciutat que controlava Olímpia, va rebre amb gran gratitud la generositat d'Adrià i li dedicà una inscripció celebrant la contribució del «més diví dels emperadors» a favor de les ciutats, temples, festivals i *agones* grecs¹⁸. Olímpia vivia un moment de gran esplendor afavorit pel suport rebut des del poder imperial. Les competicions atlètiques eren molt populars al segle II a la meitat oriental de l'Imperi. D'aquesta manera, si sota el paraigües de l'emperador d'Itàlica s'impulsaren les activitats del santuari i també el *curus honorum* de *Lucius Minicius*, no és estrany que naixés la connexió entre el barceloní i el emplaçament sagrat.

En efecte, era conscient de la importància de Trajà i Adrià en l'èxit de la seva carrera professional. Així que, si el segon realitzà una política activa sobre el santuari consagrat a Zeus, era lògic que a *Minicius* també li interessés. Si l'emperador era filo-hel·lè, *Minicius Natalis* fou astut per mostrar-se igual i arribar al punt de decidir competir als Jocs que allí s'organitzaven. Ocupant una de les divuit pretures que aquella època existien, tenia la suficient influència política per poder participar sense tenir cap llinatge grec. Fins i tot, li van dedicar un destacat monument commemoratiu pel seu triomf. El prestigi religiós i atlètic d'Olimpia era altíssim quan *Minicius* va ascendir a pretor. Sota el suport d'Adrià s'estava ampliant el lateral sud de l'estadi i el simple fet de participar era molt atractiu¹⁹. Estava en les altes esferes del poder i continuar escalant era la seva preocupació lògica, així que li beneficiava afegir el seu nom a l'ancestral llistat de vencedors olímpics. En la prova de la cursa de quadrigues, sempre vinculada a l'alta aristocràcia grega i on es mantenia la reputació social elitista i de 'noblesa' en l'època romana, guanyaren personatges com els emperadors Tiberi i Neró. Disposar d'un carro i de quatre cavalls molt veloços era extremadament car, de manera que el barceloní presumí de posició social i econòmica²⁰. Tot i que ell no conduïa personalment

18 *I.v.Ol.* 57; Young, D., *A Brief History of the Olympic Games*, 2004, p. 134; Scanlon, T., *Eros and the Greek Athletics*, 2002, p. 54.

19 Scanlon, T., *op. cit.*, pp. 53-55; Rodà de Llanza, I., *op. cit.*, pp. 45-50.

20 Young, D., *op. cit.*, pp. 46-47; Verrié i Faget, F. P., *El barcelonés... op. cit.*, p. 86.

la quadriga, ja que va contractar un auriga. Aquest era molt probablement de Tàrraco.

Normalment, l'epigrafi dels vencedors olímpics solia fer referència a la ciutat d'origen, la qual cosa no succeeix amb el monument de *Lucius Minicius* a Olímpia. Potser citar Bàrcino no era prioritari per a ell en aquest context hel·lènic, tot i que queda demostrat el seu amor per la urbs amb altres inscripcions. Aquesta s'havia fundat aproximadament al 230 a.C. als peus de Montjuïc per iniciativa dels cartaginesos liderats per Amílcar Barca (d'aquí el seu nom original de *Barkeno*), però fou reorganitzada com a colònia a l'àrea de l'actual Barri Gòtic per iniciativa d'August. La Fura dels Baus va homenatjar durant l'apertura dels Jocs de 1992 la llegenda de l'Edat Mitjana que atribuïa la fundació al déu colonitzador Hèrcules²¹. Sota el nom oficial de *Iulia Augusta Paterna Faventia Bàrcino*, la colònia estava plantejada per a ser habitada per legionaris veterans. Començà a desenvolupar-se lentament fins que un segle després, sota els emperadors Trajà i Adrià, es va produir un esplendor documentat per l'epigrafi i l'arqueologia. No obstant això, mai fou un nucli urbà comparable a Empúries o Tàrraco²². El comerç més el port i els cultius de la zona eren la principal economia.

Els dos *Lucii Minicii Natales* havien de descendir d'una família que posseïa la ciutadania romana des de l'assentament de colons de temps d'August doncs estaven adscrits com a ciutadans a la tribu Galeria²³. És una casualitat que hagués documentat un campió olímpic d'una ciutat no massa gran en una regió occidental de l'Imperi sense cap connexió amb la cultura grega més enllà d'Empúries. La condició legal de barceloní gràcies a la seva *origo* donava a *Minicius* dret a pagar les termes i a concedir part de la seva herència a la ciutat, però també a beneficiar-se dels honors que aquesta li concediria. L'arqueologia en el fòrum barcelonès també ha documentat un altre ciutadà, *Lucius Cecilius Optatus*, que va fer fortuna després de passar per l'exèrcit de Roma i que va reinvertir aquests guanys a Bàrcino. Assignà una quantitat de denaris perquè se celebressin jocs

-
- 21 Tot i que en l'època romana mai es va vincular la fundació barcelonina amb el déu colonitzador, aprofitant el mite que li assignava l'erecció de dues columnes als dos costats de l'estret de Gibraltar (Estrabó 3, 5, 5) per a establir l'arribada de la civilització al Mediterrani occidental, alguns texts medievals inventaren la presència del déu quan la ciutat va néixer. Com 'Història dels Gots', escrit sota el regnat de Joan II el Sense Fe. Hèracles segons els grecs, fou també el fundador de les competicions atlètiques a Olímpia. L'artefacte al·legòric de l'heroi utilitzat per la Fura durant la cerimònia s'exhibeix actualment al Museu Olímpic de Barcelona.
- 22 Rodà de Llanza, *op. cit.*, pp. 38-39; Verrié i Faget, *El barcelonés... op. cit.*, p. 85. La fundació va tenir lloc els anys posteriors a finalització de les guerres Càntabres el 19 a.C., en sintonia amb la creació d'altres colònies ex-novo com Mèrida.
- 23 García Fernández, E., *op. cit.*, pp. 89-99; Plini el Vell *Historia Natural*, 3, 3, 22; Pomponio Mela *Cronographia*, 2, 6. Tot ciutadà romà estava adscrit a una de les 35 tribus existents. La Galeria indicava a Hispània concessió de la ciutadania en època d'August i la Quirina en la de Vespasià i Domicià.

pugilístics anuals²⁴. A Bàrcino augmentà la població amb accés a la romanitat durant els governs de Trajà i Adrià, implicant una sèrie de canvis a la urbs concatenats entre si.

L'interès per l'assimilació amb la cultura romana –romanització com a element de prestigi social– creixia. Això va implicar una monumentalització arquitectònica seguint urbanismes com el de Roma. Hi hagué entre aquesta massa social promocionada personatges com els dos *Lucii Minicii* i *Cecilius Optatus* que van arribar a senadors romans o generals i patrocinaren aquesta monumentalització barcelonina. L'administració depenia d'un consell (*ordo*) integrat per decurions –model dels senadors de Roma– entre els quals s'escollien periòdicament les magistratures dels *duumvirs* i edils. Era una urbs emmurallada amb un esquema ortogonal típic de l'urbanisme romà, amb *cardo* i *decumanus*. El fòrum de la ciutat, centre neuràlgic i físic de la mateixa, es va veure remodelat en època dels *Minicii* amb les termes que ells mateixos sufragaren, un temple i diversos monuments honorífics de naturalesa privada, imperial i religiosa²⁵. Malgrat la grandària modesta de Bàrcino, existien diferents àrees d'acord amb l'estratificació social i, sense dubte, la *domus* de la família *Minicius* era un dels edificis privats més distingits.

^ RESTES ARQUEOLÒGIQUES AMB TEMES DE CARRERES HÍPIQUES,
AL MUSEU D'HISTÒRIA D'OLÍMPIA.

24 CIL II, 4514. El centurió *Cecilius Optatus*, qui morí una dècada després de *Minicius*, també deixà un diners per a organitzar combats pugilístics anuals a Tàrraco.

25 Garrido i Elena, A., *Arquitectura y urbanismo de Barcino en época alto imperial*, 2011.

Figura 1. Planta de la ciutat romana als segles III-IV dC.
Hipòtesi de Julia Beltrán de Heredia i dibuix d'Emili Revilla.

- Muralla segle IV dC
- Abocador/fossat
- Estructures adossades a la muralla
- Pervivències actuals de possibles traçats romans

- A Mosaic de Sant Miquel
- B Mosaic del Circ
- C Mosaic de les Tres Gràcies
- D Mosaic del carrer de la Palma de Sant Just
- E Mosaic del carrer de la Baixada de Santa Eulàlia
- F Mosaic de la Plaça Regomir
- G Mosaic de la Plaça de Sant Felip Neri
- H Mosaic de Sant Sever
- I Mosaic de Sant Just
- J Escala d'accés al pas de ronda
- K Cos de Guàrdia

DOMUS

- a Domus de Sant Iu
- b Domus del Palau Arquebisbal
- c Domus de Sant Honorat
- d Domus d'Avinyó
- e Domus de Sant Miquel
- f Domus de Bisbe Caçador
- g Domus de Sant Felip Neri

BARRI INDUSTRIAL/ARTESANAL

- 1 Instal·lació de vi
- 2 Factoria de salaó i garum
- 3 Tintoria (tintoreria)
- 4 Fulonica (bugaderia)
- 5 Tabernae (botigues)

^ ZONA ARQUEOLÒGICA
DE LA VIA SEPULCRAL
ROMANA, A L'ACTUAL
PLAÇA DE LA VILA
DE MADRID, QUE
COMUNICAVA BÀRCINO
AMB L'ÀREA DE
SARRIÀ.

< EPÍGRAF
TESTAMENTARI DE
MINICIUS. LA
INSCRIPCIÓ ORIGINAL
ES TROBA AL MUSEU
ARQUEOLÒGIC DE
BARCELONA, I LA
RÈPLICA QUE SURT A
L'IMATGE S'EXPOSA
AL MUSEU OLÍMPIC.

The sporting tradition of Barcelona

Barcelona is a city with a notable sporting record, dating back to Roman times.

The Romans who settled on the Iberian Peninsula kept up the sporting tradition of the founders of the Olympic Games, the Greeks, who had sailed to the Catalan coast in the fifth century BC and founded the small colony of Empúries. The mosaics and ceramics which have survived from Roman times give us an idea of how the founders of Barcino played sport. There is evidence that some citizens made donations of money to be invested in sporting competitions. One such person was the centurion Cecilius Opatius in the second century AD, who gave 7,500 denarii so that the yearly interest could be used to hold wrestling competitions in the city amphitheatre every tenth of June.

One of the leading families in Barcino in the second century AD was that of Lucius Minicius Natali. The father was a well-known politician and soldier who became a Roman senator during the reign of the Emperor Trajan. The Minicius Natali family founded baths in Barcino.

The son, Lucius Minicius Natali Quadroni Ver, was a tireless traveller. He was also the only citizen of Barcino who is known to have taken part in an Olympic Games. When he was only seventeen he was made a tribune in the army. At nineteen he was already an officer and embarked on a military career in Africa at his father's side. He held the posts of quaestor and augur before being appointed tribune of the people in Rome at the age of thirty-two. He was also governor of the provinces of Lower Moesia and Africa. He always stressed that he had been born in Barcino, as the five surviving monuments to him bear witness. These monuments are in Libya, Bulgaria, where he was tribune of the legion, London, Rome and Olympia itself, where there is a stone commemorating his victory in the chariot race at the CCXVII Olympiad in 129 AD. This feat is also recorded on a plaque which can be seen in the Archaeological Museum of the city of Barcelona.

In the Middle Ages, arms and the practice of sport were closely linked, as we can read in works such as the *Registre d'Ordinacions*, dating from the fourteenth century. This book governed

all questions arising from neighbouring estates and rural or urban buildings and the rights and duties involved. Obvious differences apart, mediaeval tournaments with different weapons were the sporting competitions of the time. In the Middle Ages crossbow contests were held outside Barcelona at the monastery of Santa Clara in what today is the Ciutadella park. In *Don Quixote*, when Cervantes describes a combat between his hero and the Knight of the Black Moon on the beaches of Barcelona, he is parodying the tournaments which were held in the city in the sixteenth century and were extremely popular with the inhabitants.

The practice of sport today

The practice of sport as we understand it today did not reach Barcelona until the second half of the nineteenth century. Individuals, such as a sailor called Fornells who taught rowing and organised competitions in the port of Barcelona in the eighteen-fifties, and collective ventures, such as the foundation of the García Alsina gymnasium in 1868, prepared the city for the proliferation of sports associations around the turn of the century.

Clubs and gymnasiums sprang up in the city in obedience to the new educational precepts which arrived from other European countries and advocated the introduction of gymnastics into schools and the practice of sport outdoors. These trends intermingled with the walking and nature study movement, which had been well established in Catalonia for a quarter of a century, when the Associació Catalana d'Excursions Científiques was founded (1876). A few years later it was replaced by the Centre Excursionista de Catalunya (1890), which is still flourishing today.

The gymnasiums were the cornerstones of many of the new sports clubs. The García Alsina gymnasium produced monitors who themselves set up new centres: Vila, Mociño, Tiberghien, Bricall, Solé, Ramis, Gibert or Tolosa, among others, all frequented mostly by members of the well-to-do classes, students and foreign technicians who lived in Barcelona.

Sea sports also began to make their appearance: the Club Català de Regates (1879) and the Reial Club Nàutic (1881) were founded. In 1907, Bernat Picornell, a friend of the man who had revived the

¹ Detail of a Roman mosaic of the fourth century BC, found in Barcelona and preserved in the Archaeological Museum there, which shows a chariot race in a circus.

² Greek amphora from Empúries, sixth century B.C. The decoration represents two athletes taking part in a race at the Olympic Games.

³ Monument dedicated to Lucius Minicius Natali. It contains his inscription and mentions his Barcelona origin: "To the Barcelona colonus of Hispania Citerior amongst whom he was born". Lucius Minicius, who held public office in several parts in the time of the Emperor Trajan, won the laurel crown at Olympia in the chariot races of the CCXVII Olympiad, in 129 AD.

III. LUCIUS MINICIUS NATALIS A LA BARCELONA D'AVUI

Sens dubte, cal reconèixer la casualitat que un vencedor a l'antiga Olímpia fos d'un nucli urbà de la zona occidental llatina i de mitjana importància en aquells moments històrics. Aleshores ningú podria imaginar que, dos mil·lennis després, la Bàrcino romana es convertiria en un dels centres econòmics i culturals més dinàmics i emblemàtics de la regió mediterrània i de tota Europa. Una urbs amb gran vocació olímpica que després de tres candidatures fallides aconseguí el 1986 que el COI confiés en ella per a organitzar els JJOO sis anys després.

Una vegada que els alemanys van documentar a finals del segle XIX l'existència d'un epígraf de *Minicius* a Olímpia, i que van registrar altres inscripcions seves disseminades per Europa i el Nord d'Àfrica, la seva figura no va merèixer l'interès acadèmic espanyol fins que Alberto Balil li dedicà una no molt extensa menció en la seva obra de 1964 sobre aquesta ciutat romana. Aquest mateix any la revista 'Destino' destacava de la lectura del treball la personalitat de *Minicius* com un home notable de la antiga Barcelona, però sense citar la seva gesta olímpica²⁶. Transcorregueren vuit anys perquè l'historiador de l'art i arqueòleg gironí Frederic-Pau Verrié i Faget descobrís l'interès històric del personatge. Col·laborava amb l'excavació realitzada a la plaça de Sant Miquel i observà la inscripció dedicada pel pare i el fill. Un breu esment seu sobre ells, explicant a la premsa els treballs arqueològics, fou el germen de la seva aproximació acadèmica envers el vencedor olímpic²⁷. La primavera d'aquell mateix any va viatjar a Olímpia intentant localitzar les restes de la seva inscripció. També estava interessat per dues circumstàncies de *Minicius*: figurava com a vencedor olímpic i era el barceloní del qual semblava existir més informació abans de l'Edat Mitjana.

Els primers fruits de la seva recerca es traduïren aquell estiu en dos articles a 'La Vanguardia' el mateix dia que s'inauguraven els JJOO de Munic. Tots dos articles, basats en un escrupolós rigor historiogràfic, documentaven en profunditat la carrera polític-militar del personatge, la seva relació amb Bàrcino, el finançament de les termes i, especialment, la seva victòria olímpica. Alertava de tergiversar el fet, «ya subrayado por Babil, de haber sido el primer hispánico de quien sepamos alcanzara tal honor. Noticia mal comprendida, confundido el hallazgo reciente con la victoria

26 Balil, A., *Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*, 1964, pp. 81-83, *Destino* 21 de novembre de 1964.

27 *La Vanguardia* 9 de gener de 1972; *El Mundo Deportivo* 14 de gener de 1972.

lejana, ayudado todo ello por el clima deportivo del momento, fue difundida poco después con carácter sensacionalista y deformada: ya no se hablaba de victoria, sino de medalla²⁸». Perquè era conscient de la importància del prestigi que implicava per Barcelona poder presumir d'un vencedor olímpic en l'Antiguitat, volia eliminar tot dubte respecte a la diferència entre els Jocs antics i moderns detallant les circumstàncies històriques i descrivint la seva investigació realitzada sobre el terreny. La memòria de *Lucius Minicius Natalis* mereixia recuperar-se, però respectant el rigor històric: «sin medalla, con un simple ramo de olivo, aunque con derecho a monumento». Des d'aquesta publicació, la seva figura es tornà més coneguda pels historiadors catalans de l'Antiguitat. Un any després, les dades aportades per Verrié van ser utilitzades per Sebastián Mariné i Bigorra pel seu treball 'Inscripciones romanas de Barcelona', un catàleg sobre l'epigrafia de Bàrcino en què la relativa a *Minicius* gaudia de gran pes²⁹.

També l'any 1973 Albert Deman va publicar à propos de *L. Minicius Natalis Quadronius Verus* jr et *Cominius Severus*' a la prestigiosa revista belga 'L'Antiquité Classique', un article amb el que no només el polític romà sinó la Bàrcino romana es donaven a conèixer als historiadors europeus. L'home i la seva ciutat s'internacionalitzaven. La gesta d'un i les característics de l'altra es tornaven conegudes en el camp de la Història més enllà de les nostres fronteres. Això fomentava el propi interès dels investigadors catalans per aquell vencedor olímpic de divuit segles abans. La professora de la Universitat Autònoma Isabel Rodà de Llanza presentava el 1974 la seva tesi doctoral sobre els principals personatges de la vida municipal de Bàrcino i pocs anys després escriuria una publicació titulada 'Le iscrizioni in onore di *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*'. Era l'inici de les investigacions que aquesta catedràtica d'arqueologia ha desenvolupat al voltant de qui fou qüestor, tribú, pretor, procònsol i campió olímpic.

3.1. UN MEMBRE MÉS DE BARCELONA 1992

El foment de la memòria de *Minicius* pràcticament es restringia a la dècada dels 70 a l'àmbit acadèmic. No obstant això, una decisió fonamental presa el 1981 per l'alcalde de Barcelona, Narcís Serra i Serra, canviaria el destí de la ciutat i de la memòria del seu antic ciutadà. La Ciutat Comtal apostava per organitzar els JJOO. Una vegada que la capital catalana va entrar en la carrera olímpica, el fet d'emprar la carta de disposar

28 *La Vanguardia* 27 d'agost de 1972. 'Un barcelonés del siglo II, primer campeón olímpico hispano' i 'Tras las huellas de Lucius Minicius Natalis en Olimpia' eren els dos articles signats per Verrié.

29 La importància del ric barceloní i la seva notable producció epigràfica serví per a altres estudis a Catalunya com el publicat por María José Pena l'any 1981, 'Ampurias romana a través de su epigrafía'.

d'un campió a l'antiga Olímpia es convertia en un caramel massa apetitós per ignorar-lo. Començant pel primer gran esdeveniment oficial de la candidatura que la Generalitat de Catalunya va organitzar el 17 d'octubre de 1981: la Diada de l'Olimpisme. Encapçalat pel president Jordi Pujol i Soley i amb la presència de l'alcalde, l'acte va tenir com un dels plats forts la conferència donada per Frederic-Pau Verrié titulada 'El barceloní L. Minici Natal, primer olímpic Hispànic'. Al final de l'acte, s'inaugurà un monument en honor del il·lustre romà³⁰. Verrié, qui havia posat a *Minicius* sota el focus de la investigació històrica, era una dècada més tard el principal responsable de donar-lo a conèixer a polítics i autoritats, segellant amb això una simbiosi entre Barcelona 1992 i la memòria de l'antic campió olímpic. La figura de *Lucius Minicius Natalis* acabaria sent un dels arguments sentimentals més comú en la promoció de la candidatura.

El mateix Verrié confessava poc abans dels Jocs que «ha sido el podio arqueológico encima del cual hemos podido levantar la (...) aspiración de nuestra ciudad de ser sede de los JJOO³¹». Hi havia antecedents. L'altre il·lustre de Bàrcino, *Lucius Cecilius Optatus*, ja havia sigut lligat amb l'esport barceloní modern quan l'Ajuntament dels anys seixanta va promoure la iniciativa del periodista Lluís Meléndez d'uns Jocs Esportius per a rescatar els jocs anuals que *Cecilius Optatus* anunciava amb la seva làpida³². Andreu Mercè i Varela (1918-2010), un dels més grans periodistes esportius de Catalunya i íntim amic de Samaranch, publicà el 1983 un llarg article enumerant perquè Barcelona era la seu ideal per albergar els Jocs. Un dels principals pilars de la seva argumentació era la densa història esportiva barcelonina a causa de que «hace dos mil años, el espíritu agonístico y deportivo que los helenos despertaron en Empúries y los romanos alentaron en Tarragona, se injertó en nuestra ciudad (...) Bueno será recordar la bella historia de un barcelonés de pro, *Lucius Minicius*, que allá en el año 129 de la Era Cristiana venció en la carrera olímpica de cuadrigas en los Juegos de la 227 Olimpiada de la Época Helénica, y fue el primer vencedor en unos JJOO nacido en la península Ibérica, precisamente en Barcelona³³».

Un parell d'anys després, Mercè i Varela escrivia un altre article en el qual recollia les raons per les quals la Ciutat Comtal era l'opció més seriosa per ser escollida pel COI com a seu olímpica. Tornava a utilitzar com exemple de l'antiquíssima vocació olímpica

30 *El Mundo Deportivo* 18 d'octubre de 1981; *La Vanguardia* 20 d'octubre de 1981. Es volia mostrar el compromís de las institucions amb el projecte: Pujol entregà a Serra un arca que contenia terra de les 38 comarques de Catalunya. Verrié era aleshores director del Museu d'Història de Barcelona.

31 Verrié i Faget, F. P., *El barcelonés... op. cit.*, p. 84.

32 Pernas i López, J., *Els Jocs Esportius de Barcelona 1962 - 1966*, 2013, pp. 5-7. Organitzats els Jocs Esportius al marc de les Festes de la Mercè, *Cecilius Optatus* era recordat amb, per exemple, la reproducció de la seva làpida en miniatura que l'alcalde Porcioles regalà a l'alcalde de Roma, convidat d'honor dels Jocs.

33 *La Vanguardia* 2 de gener de 1983.

barcelonina la cursa de carros del 129 d.C., ressaltant en aquesta ocasió que era un fet cert confirmat per l'epigrafia i per l'autoritat acadèmica de Verrié³⁴. El periodisme català havia interioritzat la figura del romà com un dels recursos més habituals amb vista a la propera cita de Lausana, i una mostra fou Joan Carles Armengol quan parafrasejava l'alcalde Maragall en citar que «la mayor ventaja de Barcelona sobre las otras ciudades es que lleva 1800 años de competición olímpica, mención a *Lucius Minicius Natalis*, campeón de cuadrigas en el siglo II³⁵». Conrado Duránte, un any després d'aspirar a la presidència del Comitè Olímpic Espanyol (COE) davant del duc de Cádiz, també recorria a la premsa per argumentar perquè la capital catalana mereixia els Jocs per un deute històric. No només per haver aspirat a la seva organització diverses vegades des de 1920, sinó fins i tot perquè la vinculació es remuntava a aquell barceloní d'època romana que va demostrar al santuari de Zeus «su fortuna e influencia política o social, poseer los mejores medios³⁶».

El record de *Minicius* havia calat fins als mateixos responsables oficials de la candidatura. Al dossier d'aquesta, on es recullen les respostes a l'habitual qüestionari a què el COI sotmet tota ciutat candidata, només una de les vint-i-tres preguntes sobre aspectes tècnics, financers i jurídics deixava una mica de llibertat per esplaiair-se amb les bondats de cada respectiva aspirant. No es desaprofita la pregunta i es va resumir tot el llegat cultural i esportiu que la capital catalana podia oferir. I encara que no es feia esment a *Lucius Minicius*, la Oficina Olímpica de Barcelona 1992 (OOB'92) deixava clara la intenció de lligar la ciutat actual i la seva proposta olímpica amb la Grècia de l'Antiguitat. Es volia deixar un sabor de vinculació amb els Jocs d'Olímpia en els membres del COI. Ja fora parlant del clima barceloní («Barcelone jouit du climat doux et tempéré qui est propre au bassin méditerranéen, le cadre est tout à fait semblable à celui des premiers Jeux de l'Antiquité célébrés en Grèce») com de les candidatures prèvies («convoquer des Jeux Olympiques sur cette colline de Montjuïc, acropole de l'ère moderne, qui domine la même mer dont les rivages accueillirent les anciens Jeux helléniques»)³⁷. La OOB'92 tenia l'objectiu de portar a terme un ampli ventall d'activitats esportives i culturals per promocionar la candidatura, i sense dubte la figura de *Minicius* era un suport gens menyspreable³⁸.

Una de les primeres publicacions per promocionar la candidatura a nivell internacional, el llibre 'Barcelona Pro Jocs Olímpics 1992', ja recollia la història de *Minicius* l'utilitzava com exemple d'un suposat pes social de l'atletisme a la Tarraconense romana. Segons

34 *La Vanguardia* 30 de maig de 1985.

35 *El Mundo Deportivo* 23 de novembre de 1984.

36 *Abc* 25 de novembre de 1985.

37 OOB'92, *Dossier de candidature: Demande de candidature au CIO pour la célébration à Barcelone des Jeux de la XXVème Olympiade*, 1986, pp. 37-41.

38 OOB'92, *Progress Report Barcelona'92*, vol. 2, 1985, p. 40.

l'exemplar, el vencedor olímpic incentivà la cultura esportiva de la seva ciutat al finançar la construcció d'un gimnàs grec –quan en realitat eren termes, sense cap relació amb l'entrenament físic³⁹–. La tendència d'anar més enllà de la veritable figura del polític romà, inventant que la seva participació olímpica significava que en Bàrcino existia una cultura atlètica d'herència grega, es va convertir en habitual en les publicacions de la candidatura: «the Hellenic tradition and even, perhaps, the Olympic tradition of Barcelona began in the 6th century when the Greeks founded the city of Empúries, where the first gymnasium and stadium [no hi ha evidència arqueològica d'aquests edificis] in the Peninsula were built. They were kept alive with the victory of the Barcelona man, *Lucius Minicius Natalis*, in the 227th Olympic Games, which took place in 129 AD⁴⁰».

El dossier de premsa que la divisió d'Imatge i Comunicació del Comitè Olímpic Organitzador de Barcelona'92 (COOB'92) va preparar per documentar els mitjans de comunicació mundials, sobre totes les dades útils en la seva cobertura dels Jocs, començava amb dues pàgines introductòries sobre l'esperit esportiu i olímpic de Barcelona. Un paràgraf, previ al ràpid repàs de totes les ocasions en què la ciutat va presentar una candidatura olímpica, és molt il·lustratiu respecte a la connexió que el COOB'92 volia establir amb l'Olimpisme antic: «the people of Barcelona have always shown a strong Olympic calling. In the 2nd century AD, at the CCXVII Olympiad, a Barcelona man carved his name on the historic stones of the shrine at Olympia. *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*, general, born in Barcelona, was crowned with the laurel [sic] wreath as victor in the chariot race. A frieze was dedicated to his victory in the year 129. *Lucius Minicius* bequeathed its first Olympic triumph to his city Barcino⁴¹». Quatre anys abans dels Jocs, el COE publicava un llibre escrit per Conrado Duránte on repassava la relació de Barcelona amb l'Olimpisme i la seva capacitat per albergar l'esdeveniment del 92. En el primer capítol titulat 'Desde Barcino a Barcelona', el fundador de l'Academia Olímpica Española també recollia el fet que *Minicius* va ser un vencedor olímpic de l'antiga Tarraconense afegint el context històric que eren populars els espectacles de carreres de carros als circs de les nombroses ciutats hispanes⁴².

Octubre de 1986 es convertí en un moment màgic per a la història de Catalunya i de Barcelona. Dues setmanes abans de que Samaranch pronunciés el famós «à la ville de... Barcelone», els últims esforços eren constants. Es produïen en tots els àmbits possibles, incloent-hi les entrevistes que Pasqual Maragall i Mira concedia a mitjans de tot el planeta com 'The Wall Street'. Quan enumerava els motius de per què una Barcelona

39 Ajuntament de Barcelona, *Barcelona Pro Jocs Olímpics 1992*, 1982, p. 54.

40 OOB'92, *Barcelona 92*, 1984, p. 3.

41 COOB'92, *Barcelona'92 Press Dossier*, 1991, p. 6.

42 Duránte Corral, C., *Barcelona'92: XXV Olimpiada*, 1988, pp. 14-15.

olímpica, mai s'oblidava de la victòria olímpica associada a la Barcino del 129 d.C.⁴³. La delegació de la candidatura barcelonina havia acudit a Lausana, seu de la 91ª Sessió del COI, organitzada segons una estratègia anomenada 'Operació Lucius'. Les edicions de premsa venudes als quioscos hores després de les paraules de Samaranch, pràcticament amb la notícia olímpica com a única informació, recollien com serien els Jocs de sis anys després. Es desvetllaven dades com el recorregut de la torxa, amb tres primers escenaris que ja marcaven la buscada connexió amb l'Antiguitat: d'Olimpia a Atenes i per mar fins a Empúries. Aquest lloc arqueològic català ja fou l'emblematíc escenari on es va recollir l'aigua que s'utilitzà durant l'obertura dels Jocs Mediterranis de 1955.

Un vincle que quedava apuntalat en dedicar aquestes edicions especials amplis reportatges sobre *Lucius Minicius*, tots ells sota la consigna d'haver estat el primer barceloní en figurar en un palmarès olímpic. A continuació, recollim algunes de les frases escrites per uns diaris que establien aquell dia històric com la meta d'una carrera olímpica iniciada al segle II. «Acaso no huelga recordar, al haber sido designada la ciudad de Barcelona como sede para la celebración de los Juegos Olímpicos de 1992, la feliz circunstancia de un barcelonés de hace centenares de años que fue campeón en una de las ediciones de los antiguos JJOO»; «La historia abanderará la candidatura catalana: *Lucius Minicius Natalis*, un mito para Barcelona'92», i «Esta crónica nunca podría escribirse bajo la bandera de París'92, Ámsterdam la desearía y el resto de candidaturas se contentarán con exponer su estado cultural a 1986. Pero Barcelona la suscribe sin pudor y con cierta gloria ancestral. De la ribera del Llobregat partió el primer campeón olímpico hispano»⁴⁴.

Ricardo Sánchez, director del Museu de l'Esport Melcior Colet, féu l'any 1988 una crida perquè la societat conegués la història de *Minicius* pel deute que els barcelonins tenien amb, segons ell, el primer medallista olímpic d'or català. Malgrat aquest enorme doble anacronisme amb el títol (probablement per cridar l'atenció del lector), la seva columna resultava rigorosa citant els principals punts de la biografia del senador, les evidències materials que sustenten el seu coneixement històric i els treballs conduïts per Verrié. Concloïa que les autoritats catalana i municipal més el COE tenien l'obligació de donar el merescut tribut a la seva memòria⁴⁵. Els al·ludits no ignoraren la invitació. De fet, l'alcalde Maragall feia sovint referència a la figura de *Minicius*, abans i després del triomf de la candidatura. Per difondre una imatge d'eficàcia i solidesa els anys previs als Jocs, era habitual que qui també era president del COOB'92 remuntés a Bàrcino el temps des de quan Barcelona estava preparant-se per l'estiu de 1992⁴⁶.

43 *Abc* 2 d'octubre de 1986.

44 *El Mundo Deportivo* 17 i 18 d'octubre de 1986; *La Vanguardia* 17 d'octubre de 1986.

45 *El Mundo Deportivo* 10 de maig de 1988.

46 *Abc* 25 de juliol de 1990. Pasqual Maragall es mostrava molt confiat: «La cerimònia

L'interès per *Minicius* també es va materialitzar en ajudes des de les institucions per continuar la investigació acadèmica sobre ell. Una mostra és l'expedició arqueològica de 1989 a Olímpia amb el suport de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona. Dirigida per Frederic-Pau Verrié, va obtenir nous coneixements plasmat als articles d'aquest citats als primers dos capítols. La investigació d'Isabel Rodà sobre *Minicius* igualment s'intensificà en aquests anys previs als JJOO en els quals la Generalitat, per exemple va publicar el 1988 l'article abans citat. La Diputació i l'Ajuntament donaren suport a esdeveniments universitaris i seminaris on es va poder aprofundir sobre la persona de *Minicius* però també sobre Bàrcino, Empúries i l'actual territori català en l'Antiguitat. El Museu d'Història de Barcelona havia estimulat la seva tasca de rescatar el llegat material i històric de l'antecessora Bàrcino, sent cabdal en el recorregut dels seus fons aquell relatiu a *Minicius*. Durant l'any olímpic s'organitzà l'exposició 'Roma a Catalunya' que, amb peces de trenta museus, va recórrer ciutats catalanes com Tarragona i Barcelona per difondre un panorama sobre l'època romana. Un dels apartats de l'exposició, anomenat 'l'art de l'oci', s'articulava al voltant de la persona de *Lucius Minicius*⁴⁷.

La intenció de projectar internacionalment la imatge d'una Barcelona vinculada amb l'antiga Olímpia, gràcies al recurs de *Lucius Minicius*, es defensà fins i tot amb les visites a la ciutat d'autoritats estrangeres. A Anna d'Anglaterra, la filla d'Isabel II, s'obsequià durant el seu recorregut per les instal·lacions de l'hípica amb una reproducció en bronze de l'epígraf del campió olímpic eqüestre trobat en les termes de Sant Miquel⁴⁸. L'exemplar de 1989 de la 'Revista Olímpica', la publicació oficial del COI, va recollir un reportatge, signat per Conrado Duránte, que parlava al Moviment Olímpic de les circumstàncies històriques i agonístiques de «*Lucius Minicius Natalis*, first Spanish Olympic champion⁴⁹». Els mitjans escrits del món informaven de la imminència dels Jocs de la XXV Olimpíada i era habitual que s'introduís una referència a la victòria olímpica de *Minicius* per oferir un breu panorama sobre la història esportiva de Barcelona⁵⁰. Òbviament, el dia de l'encesa de la flama olímpica a Olímpia no podia faltar ell. Tampoc quan s'escribia sobre la competició d'hípica o d'algun dels tretze ors espanyols com el de José Luis Doreste⁵¹. El

inaugural tendrá lugar en un histórico estadio olímpico reconstruido según la más moderna arquitectura, en la montaña que protege la costa de esta ciudad bimilenaria de raíces romanas que en el siglo III [sic] ya tuvo un campeón olímpico llamado *Lucius Minicius Natalis*».

47 *La Vanguardia* 28 d'agost de 1989, 11 d'abril de 1992 i 30 d'octubre de 1992.

48 *El País* 27 d'abril de 1989.

49 *Olympic Review*, 257, març de 1989, pp. 92-95.

50 *Los Angeles Times* 28 de juliol de 1991; *El Tiempo (Lima)* 15 d'abril de 1992; *The Herald (Glasgow)* 27 de juliol de 1992.

51 *La Vanguardia* 7 de juny de 1992; *El Mundo Deportivo* 5 de juny i 19 de juliol de 1992: «La llama de los Juegos prende hoy en Olimpia (...) en las inmediaciones del bosque de Coubertin y la Academia Olímpica (...) es donde España ganó su primera medalla de oro

'Official Report' o 'Memòria Oficial', publicat després dels JJOO, no s'oblidava de recordar el propietari del carro guanyador l'any 129. Inclouïa un capítol sobre la tradició esportiva i olímpica barcelonina, i després d'ell es saltava de cop a l'arribada del *sport* al segle XIX⁵².

3.2. CULTURA POPULAR: PART DE LA BARCELONA ACTUAL

El personatge *Minicius* havia calat molt fort en la població, arribant al punt de ser part de la cultura popular. El suficient per associar, per exemple, Ben-Hur a *Lucius* conduint una quadriga al informar de la presència de Charlton Heston⁵³. En aquesta unió de l'esport i la cultura va tenir gran culpa el pintor Jordi Alomà, un autor amb una obra que destaca per la vinculació de l'art amb l'Olimpisme. Un tema artístic que va comptar amb el suport i el mecenatge de Samaranch. El 1989 la Secretària General de l'Esport, dirigida per Vilaseca, li encarregà la realització d'un mural de grans dimensions inspirat en la victòria de *Minicius* transformant-la en una gesta heroica. En ocasió de l'organització dels JJOO, nombrosos artistes de diferents disciplines contribuïren amb les seves creacions a reivindicar la visió artística de la Catalunya olímpica. No podia faltar el militar romà, i Alomà fou l'encarregat, amb el seu mural, de simbolitzar la victòria del segle II. L'obra mostra un auriga en ple esforç competitiu, conduint un carro tirat per un poderós cavall rampant, més un medalló del cavaller Sant Jordi. La 'Revista Olímpica' del COI no es va oblidar d'aquesta obra pictòrica en dedicar un article sobre el prolífic art català produït amb motiu dels Jocs⁵⁴.

La literatura també ha acollit la figura de l'habitant de Bàrcino. El periodista esportiu Carles Pardo i Gil (1919-2004) li dedicà l'any olímpic de 1992 una novel·la de ficció amb el títol de 'Cinco Días en Olimpia' que es centra en la descripció del santuari i en *Minicius*, acabant amb una inventada però triomfal tornada a Bàrcino. Amb aquest llibre guanyà la primera edició del concurs de novel·la esportiva organitzat per la revista 'Don Balón', la qual també ho edità. A més, el pròleg fou escrit pel mateix Samaranch, amic de l'autor. La novel·la històrica és actualment un dels gèneres literaris més populars. Una de les obres d'aquest estil produïdes a Catalunya els últims anys amb més vendes fou publicada per Maria Carme Roca i Costa. La seva novel·la 'Bàrcino', publicada en català l'any 2009 (Editorial Columna) i el 2011 en castellà (Ediciones B), es centra en les relacions personals

olímpica, cuando *Lucius Minicius Natalis* ganó en cuadrigas el año 129».

52 COOB'92, *Official Report of the Games of the XXV Olympiad Barcelona 1992*, vol. 1, 1992, p. 201.

53 *El Mundo Deportivo* 14 de juny de 1991.

54 *Olympic Review*, 302, desembre de 1992, pp. 66-671; Balius i Juli, R., 'Art i Olimpisme', en *Apunts: Educación física y deportes*, 1989, núm. 26, pp. 191-195. El mural de *Minicius* forma part del conjunt d'Alomà de nou murals titulat '*Naixement de l'Olimpisme*' presentat a Lausana i concebut durant la seva estada a Grècia.

i les intrigues ambientades a la Bàrcino romana del segle II. Tot i ser una novel·la de ficció, el protagonista del relat i narrador en primera persona és un personatge real. La joventut i la carrera politico-militar de *Lucius Minicius Natalis* centren la història. Gràcies als seus milers de lectors, Roca ha aconseguit que la figura de *Minicius* s'hagi popularitzat molt més, encara que sigui a través de la ficció d'una novel·la històrica⁵⁵. Anys abans, el 2003, l'Editorial Milenio publicava 'El sabor de la miel' de Manuel Laorden i Mas, una altra novel·la històrica ambientada en l'època romana i amb *Minicius* com a protagonista. Malgrat les similituds amb 'Bàrcino', els seus resultats de vendes foren menys exitosos.

Una vinculació molt important de *Lucius Minicius* amb la Barcelona d'avui és que el seu nom apareix en el *callejero* de la ciutat. L'Ajuntament, governat per Pasqual Maragall, va decretar abans dels Jocs que aquell home, nascut a la Bàrcino feia dinou segles, tingués un carrer. Gràcies a la importància que va tenir per a la promoció de Barcelona 1992 la memòria del seu primer vencedor olímpic, a *Minicius* li dedicaren un dels passeigs més amplis que hi ha a la Ciutat Comtal, amb una orientació est-oest. És l'eix principal de l'Anella Olímpica de Montjuïc, l'explanada que va des de l'Estadi Olímpic Lluís Companys fins a la plaça d'Europa. És a dir, el passeig Minici Natal a Barcelona estableix l'espai següent: la porta principal de l'Estadi per la plaça Nemesi Ponsatí a l'est, el Palau Sant Jordi i la Torre de Comunicacions de Calatrava al sud i les Piscines Bernat Picornell al nord.

La data de la inauguració d'aquest passeig no es coneix exactament. Llegint el 'Diccionari Nomenclàtor' apareix desembre de 1984, que vol dir la data de quan es va aprovar el nom. Encara no es sabia la ubicació del passeig, doncs quedaven uns anys per planificar-se i construir-se aquesta explanada al costat de l'Estadi de Montjuïc. La propera celebració del JJOO i la finalització de les obres a l'Anella Olímpica provocà que a inicis de 1991 el carrer de Barcelona anomenat passeig Minici Natal fos una realitat. Gràcies a unes cartes al director escrites en 'La Vanguardia', es pot conèixer que fou llavors quan el passeig ja existia oficialment. Així, l'entrada al epicentre dels Jocs era un carrer del districte Sants-Montjuïc que feia tribut al primer campió olímpic barceloní⁵⁶. A l'Anella Olímpica, després del passeig amb el seu nom i al costat de l'INEFC, s'exhibeix un monument potser no massa conegut, de poca alçada i de perímetre rectangular fet amb ciment, obra vista i pedra. És una reconstrucció del conjunt monumental de *Minicius* a Olímpia –amb el text grec inclòs–. Aquest, amb una olivera, l'entrada del passeig i l'Estadi al fons, il·lustren la portada del present llibre.

55 *La Vanguardia* 28 d'octubre de 2010. L'obra es centra més en les relacions privades que en presentar la ciutat de Bàrcino o la transcendència de les magistratures de *Minicius*.

56 www.bcn.es/nomenclator/ (consultat l'23 d'abril de 2014); *La Vanguardia* 11 i 19 de febrer de 1991. Segona el 'Diccionari Nomenclàtor': «Luci Minici Natal Quadroni Ver (Barcelona, 97 - ?, 151/156). Senador romà, general de Trajà i d'Adrià, i procònsol d'Àfrica sota les ordres d'Antoninus Pius».

Els museus barcelonins també ajuden a popularitzar el record del seu ancestre. El Museu Arqueològic exposa les inscripcions originals més significatives d'ell, sent unes del les peces més importants per la seva transcendència dins de l'arqueologia del període romà. Els treballs d'excavació a la plaça de Sant Miquel van treure el centre monumental de Bàrcino i, comprovant la vinculació dels *Minicii* amb això i la ciutat, els seus epígrafs hi són on es mereixen. Precisament, una de les inscripcions més destacada, el testament on deixà mills de sestercis als seus conciutadans, s'ha reproduït per ser la primera peça important del recorregut al Museu Olímpic i de l'Esport. És lògic que el prestigiós primer triomf olímpic barceloní sigui exposat al museu que difon el llegat d'uns dels millors Jocs Olímpics mai organitzats. Amb el present llibre, la institució que gestiona el Museu Olímpic contribueix al rescat rigorós de la seva memòria. Un rigor que va començar amb la tasca dirigida per Verrié i Faget gràcies a la seva posició dirigint el Museu d'Història de Barcelona (els anys 1970-72 i 1980-85). Aquest museu ha desenvolupat fa pocs anys un projecte pedagògic per difondre el passat romà de la capital catalana amb la figura de *Minicius* com a principal recurs. El museu organitzava 'La Barcelona de *Lucius Minicius*', una visita autoguiada per a grups escolars al subsòl romà de la plaça del Rei i voltants. L'activitat, creada al 2004 per a divulgar la història entre els nens, es completava amb un joc on s'utilitzava una col·lecció amb tres àlbums que s'havien de comprar. Els llibres, editats pel mateix Museu d'Història, estaven il·lustrats amb dibuixos entre els que destaca un nen romà pigat i somrient: *Minicius*⁵⁷.

La filatèlia és un altre camp on s'ha popularitzat la figura del *Lucius Minicius*, però molt després de l'any olímpic. Malgrat el gran programa d'emissions que Correos va dedicar a Barcelona'92 des de 1987, aquest es va centrar en els esports dels Jocs i l'antic romà no va aparèixer. Encara que algunes veus reclamaven que «*Lucius Minicius Natalis* (...) cuya mítica hazaña no puede quedar en el olvido, daría una nota de color apropiadísima en sellos españoles aprovechando (...) los JJOO en Barcelona». Amb motiu del centenari del COE l'any 2012, un dels tres segells commemoratius de 0'85 € que es va emetre estava protagonitzat pel «primer campeón olímpico español, homenajeado en el sello con el mosaico de Bell-lloc⁵⁸». Aquesta emissió promoguda pel COE coincidí amb la inauguració, a la seu del Comitè a Madrid, d'una reproducció de la làpida de *Minicius* on deixava el seu llegat als barcelonins. Conrado Durántez, el president del COE Alejandro Blanco i el degà de l'Acadèmia Olímpica Internacional Kostas Georgiadis presidiren l'acte.

57 *El Periódico* 10 d'abril de 2004; *La Vanguardia* 12 d'abril de 2008. L'activitat apareixia a les pàgines d'oci del diaris barcelonins. Els tres àlbums tenien de títols: 'De compres per Bàrcino', 'La domus, una casa romana' i 'Retorn a Bàrcino'.

58 *Boletín Oficial del Estado*, 18 de juny de 2012, p. 43817; *El Mundo Deportivo* 22 de juliol de 1990. Els altres segells estaven dedicats al marquès de Villamejor, primer membre espanyol del COI i fundador del COE, i a Samaranch. D'aquesta manera, es volia transmetre la idea de ser els tres grans promotors de l'olimpisme espanyol.

L'interès de les autoritats esportives pel campió olímpic a més té un àmbit menys públic i conegut. Als anys 80 va veure el naixement del cercle gastronòmic '*Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*', una associació privada on els socis havien de ser directius i autoritats de les institucions esportives barcelonines i catalanes. L'objectiu era celebrar tertúlies disteses on els membres podien xerrar i debatre sobre l'esport i els Jocs del 92⁵⁹.

En definitiva, *Lucius Minicius Natalis* ha aconseguit quedar en la mentalitat dels barcelonins i els catalans tant com un símbol del passat de la ciutat que es remunta a època romana com un emblema dels profunds arrels esportius i olímpics de Barcelona⁶⁰. Algunes vegades des d'una perspectiva més rigorosa i altres adaptant-lo a la cultura contemporània, aquell polític que va arribar a les magistratures romanes més altes avui forma part de la nostra memòria i cultura popular. Fins i tot un símbol català, com va dir el president Jordi Pujol quan va donar al rei Felipe VI, aleshores príncep, el regal d'un retrat del romà la diada de Sant Jordi. «Un atleta pre-catalán, pues Cataluña sólo existe desde hace mil años», el va descriure Pujol⁶¹. Parafrasejant la professora Rodà, podem dir que els historiadors, l'esport olímpic, els museus, la premsa, etc. recorden insistentment aquell home d'una època passada que ha vist satisfet el seu desig de perpetuïtat.

< L'ANY 2012, PER
A COMMEMORAR EL
CENTENARI DEL COE,
ES VA EMETRE AQUEST
SEGELL DEDICAT A
MINICIUS.

59 Alguns dels membres eren Jaume Rosell, Carles Ferrer Salat i Josep Lluís Vilaseca. Els estatuts de l'associació estaven escrits intercalant paraules jocosos imitant el llatí.

60 *El Mundo Deportivo* 7 de juny de 1996; *La Vanguardia* 10 de març de 2011. *Minicius* segueix viu a la premsa per notícies esportives i culturals.

61 *La Vanguardia* 23 d'abril de 1990.

REGULA INTERIOR (reglament intern) del
CIRCULUS "LUCIUS MINICIUS NATALIS QUADRONIUS VERUS"

I.- OBJECTIUS / OBJECTIUS DEL CERCLE

- I.I Menjar amb gula si es necessari : CIBUM LIBENTER SUMERE
- I.II Beure, però amb mesura : BIBO SUFFICIENTIS
- I.III Fomentar l'amistad, l'esbarjo i l'intercanvi de coneixements esportius : AMICITA ET LUOUS

II.- ORDINATIO CIRCULI / ORGANS DEL CERCLE

- II.I CONSULATUS : equip de govern
- II.II FORUM : assemblea de socis
- II.III PONTIFEX MAXIMUS : responsable cerimònia i rite d'iniciació

II.I Consulatus

- Equip de govern i òrgan màxim del cercle. Estarà format per quatre membres :
CONSUL TRIBUNUS PRINCEPS O PRAESES, que farà les funcions de president del cercle
CONSUL TRIBUNUS AECONOMICUS que farà les funcions de tresorer del cercle
CONSUL TRIBUNUS DELECTATIO que serà responsable dels aspectes organitzatius i lúdics
CONSUL TRIBUNUS SCRIBA que farà les funcions de secretari, aixecant acta de tots els sopars (menús, assistents, convidats,...)
- El mandat del consulatus serà de QUINQUE TRIENIUM :
15 anys

^ ESTATUTS, REDACTATS EN TO DIVERTIT, DEL CERCLE GASTRONÒMIC ANOMENAT EN HONOR A MINICIUS. AQUESTA ASSOCIACIÓ INFORMAL ESTAVA FORMADA PER DIRIGENTS D'INSTITUCIONS ESPORTIVES CATALANES DE FINALS DELS 80's.

LA VANGUARDIA, 17 D'OCTUBRE DE 1986 (PÀG.16)

< EL DIA DESPRÉS DE SER TRIADA BARCELONA 92 COM A SEU OLÍMPICA, ES FEIA PÚBLIC EL RECORREGUT DE LA TORXA: S'ENCENIA A OLÍMPIA, ES TRASLLADAVA A ATENES I POSTERIORMENT ARRIBAVA A LA COSTA D'EMPÚRIES. NO PODIA FALTAR EL RECORD AL BARCELONÍ CAMPIÓ A OLÍMPIA.

Un barcelonés, campeón en Olimpia en el año 129

Acaso no huelga recordar, al haber sido designada la ciudad de Barcelona como sede para la celebración de los Juegos Olímpicos de 1992, la feliz circunstancia de un barcelonés de hace centenares de años que fue campeón en una de las ediciones de los antiguos Juegos Olímpicos, juegos que cubrieron casi mil doscientos años, pues nacieron en el año 776 antes de Jesucristo y prosiguieron hasta el año 393 de nuestra Era, habiendo alcanzado ya la edición número 283 cuando Teodosio decidió su prohibición. Recuérdese además que se celebraban cada cuatro años, como en la actualidad, y que la Era de las Olimpiadas constituyó el sistema de cómputo de los acontecimientos históricos de Grecia.

Pues bien, como caso excep-

cional, y único entre todas las ciudades de la España romana, un barcelonés fue campeón en la edición 227 de los Juegos Olímpicos, celebrados en la ciudad de Olimpia. Se trata de Lucio Minicio Natal, general romano que había ejercido de pretor y de próconsul en Libia, y que había nacido en Barcelona, hijo de familia barcelonesa, de la tribu Galearia, y que seguramente habitó cerca del foro de la ciudad, que estaría enclavado no en donde se supuso al excavar la calle de los Condes de Barcelona, sino en la confluencia de las dos calles principales de la urbe, en la actual plaza de San Jaume.

Pero volvamos a nuestro héroe: en pleno siglo II, d.C., concretamente en el año 129, cuando la Barcino romana se encontraba

en su apogeo, el referido barcelonés, Lucio Minicio Natal "junior", acudió a los Juegos de la 227 Olimpiada y compitió en la carrera de las cuadrigas —carros tirados por cuatro caballos—, carrera que tenía una larga tradi-

ción en los Juegos Olímpicos, puesto que formaba parte del programa desde hacía seis siglos, y que había llegado a ser una de las pruebas más populares. Y nuestro ciudadano barcelonés no sólo participó en dicha carrera,

<LLIBRE, EDITAT PEL COOB'92, QUE FA UN RECORREGUT DE L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA CIUTAT DES D'ÈPOCA ROMANA FINS 1992.

Los Juegos de la Antigüedad conocieron 283 ediciones. Algunas pruebas, como las carreras de velocidad, representadas en el grabado, tenían hasta seis modalidades.

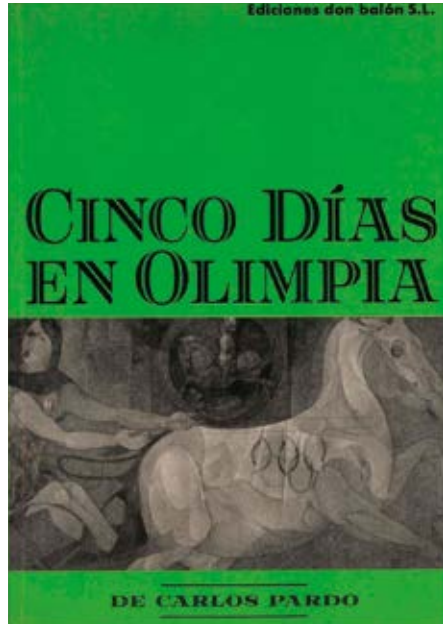
Historia de la ciudad y catalogadas todas en una monografía de la que es autor el catedrático catalán Mariner Bigorra y que fue publicada en los años sesenta por el Museo de Historia. Por las lipidas que allí se citan sabemos de su familia, de su nacimiento (alrededor del año 197) y de su testamento, en el que consta que era hijo de la ciudad.

De su éxito en la Juegos Olímpicos ha quedado constancia en la propia Olimpia, en donde se conserva la inscripción que da fe de que Lucio Minicio Natal ganó la carrera de cuádrigas en la Olimpiada 227 y de que hizo donación de la cuádriga a un santuario.

FEDERICO
UDINA MARTORELL

sino que venció y recibió el premio correspondiente.

De Lucio Minicio Natal y de su padre han quedado numerosas inscripciones romanas, guardadas en el Museo Arqueológico de Montjuich y en el Museo de

^LLIBRE DEL PERIODISTA CARLES PARDO. LA PORTADA INCLOU UN FRAGMENT DE LA PINTURA DEL JORDI ALUMÀ. TOTES DUES OBRES ESTAVEN CENTRADES EN MINICIUS.

IV. APÈNDIX: L'EPIGRAFIA DE MINICIUS

A continuació presentem quatre epígrafs relatius a *Minicius* i molt suggestius, amb la transcripció en llatí o grec i la traducció al català. Aquest capítol ha sigut desenvolupat per **Fernando Polo Alonso**, historiador col·laborador de l'Archivo Epigráfico de Hispania (Universidad Complutense de Madrid), amb l'ajuda i suggeriments de la Dra. Rosario Hernando Sobrino i el Dr. Donato Fasolini⁶².

4.1. TERMES DE MINICIUS I EL SEU PARE

CIL II, 4509⁶³; any ca. 125 d.C.; trobat a Barcelona. Inscripció que commemorava la donació de les termes de la plaça de Sant Miquel pels *Minicii Natales* pare i fill.

L(ucius) Min[icius] L(uci) f(ilius) Gal(eria tribu) Najtalis co(n)s(ul) proco(n)s(ul) / provinc(iae) [Africae sodalis Augus]talis leg(atus) Aug(usti) pr(o) prae(tore) divi Traia/ ni Part[hici et Imp(eratoris) Traiani Ha]driani Aug(usti) provinc(iae) Pan/nonia[e superioris curator a]lvei Tiberis et riparum et / cloacar[um urbis leg(atus) divi Trai] ani Parthici leg(ionis) III (tertiae) Aug(ustae) leg(atus) di/vi Traia[ni Parthici leg(ionis) VII (septimae) Cl(audiae) P(iae) F(idelis) aut V (quintae) Mac(edonicae) doni]s donatus expeditione Dacic[a] / prima a[b eodem Imperatore] corona vallari murali aurea / has[tis puris III vexillis III] leg(atus) pr(o) pr(aetore) provinc(iae) Africae pr(o)consularis / trib(unus) pl(ebis) q(uaestor) p[ro]vinc(iae) [- - -] IIIIv[ir] viarum curandarum et / L(ucius) Minicius L(uci) f(ilius) [Quadro]nius Verus f(ilius) augur trib(unus) pl(ebis) / desig(natus) q(uaestor) Aug(usti) et [eodem tempore leg(atus) p]r(o) pr(aetore) patris provinc(iae) Africae tr(ibunus) / mil(itum) leg(ionis) I (primae) Adiut(ricis) P(iae) F(idelis) l(eg(ionis) XI (undecimae) Cl(audiae) P(iae) F(idelis) leg(ionis) XIIII (quartae decimae) Gem(inae) Ma]jr(tiae) Vic(tricis) Illvir monetalis a(uro) a(rgento) a(ere) f(lando) f(eriundo) / balineum c[um] port[jicibus] solo suo et / du[ctus] aquae] fecerunt

62 Les transcripcions epigrafies es fan servir dels següents signes diacrítics. () Abreviatura resolta i forma vulgar normalitzada. [] Lletres perdudes que es poden restituir. (---) Abreviatura no resolta. [- - -] Lletres perdudes el nombre no consta. < > Lletres omeses per error i restituïdes per l'editor. / Salt de línia al text. // Salt de cara al text. { } Lletres gravades per error que l'editor exclou.

63 IRC IV, 30.

Lucius Minicius Natalis, fill de *Lucius*, inscrit en la tribu Galeria, cònsol, procònsol de la província d'Àfrica, *sodalis augustalis*, llegat d'August propretor del diví Trajà, vencedor dels parts, i de l'emperador Trajà Adrià August a la província de Panonia Superior, supervisor del curs del riu Tíber i de les seves ribes i de les clavegueres de la ciutat [Roma], llegat del diví Trajà, vencedor dels parts, en la legió III *Augusta*, llegat del diví Trajà, vencedor dels parts, en la legió VII *Claudia Pia Fidelis* [o en la legió V *Macedonica*] havent rebut com a recompensa per la primera expedició a Dàcia, de part del mateix emperador, una corona vallar, una [corona] mural i una [corona] d'or, tres llances pures, tres estendards; llegat propretor de la província d'Àfrica Proconsular, tribú de la plebs, qüestor de la província de [- -], cuatorviro supervisor del manteniment de la xarxa viària, i *Lucius Minicius Quadronius Verus*, fill de *Lucius*, el seu fill, àugur, designat tribú de la plebs, qüestor de l'emperador i, a la vegada, llegat propretor del seu pare a la província d'Àfrica, tribú militar de la legió I *Adiutrix Pia Fidelis* i de la legió XI *Claudia Pia Fidelis* i de la legió XIV *Gemina Martia Victrix*, triumvir monetari per a la fosa i encunyació d'or, plata i bronze, han fet [construir], a un terreny de la seva propietat, unes termes amb els seus pòrtics i la [corresponent] conducció d'aigua.

4.2. MONUMENT A OLÍMPIA PEL CAMPIÓ

I.v.Ol. 236; any 129; trobat a Olímpia, Grècia. Inscripció de la base del monument trobada al santuari d'Olímpia, celebrant la victòria de la cursa de carros.

[Λούκιος Μινίκιος] Ναῦλις στρατηγικὸς ὀλυμπιάδι σκζ' ἄρματι
τελείῳ νεικήσα[ς ἀνέ]/θηκεν τὸ ἄρμα ὑπατος, ἀνθύπατος Λιβύης

El pretor *Lucius Minicius Natalis Quadronius* que en l'Olimpíada 227 va vèncer amb un carro sense accident, fa donació [al santuari] del carro. [L.M.N. fou] cònsol i procònsol d'Àfrica Proconsular.

4.3. UN PRESTIGI POLÍTIC RECONEGUT ARREU DE L'IMPERI

CIL XIV, 3599; any ca. 153; trobat a Tívoli, Itàlia. Pedestal honorífic dedicat a *Minicius* pels decurions de la ciutat de Tibur, avui Tívoli. El general de Bàrcino va rebre honors per les autoritats municipals de llocs on era destinat com Leptis Magna i Cartago.

L(ucio) Minicio L(uci) f(ilio) Gal(eria tribu) Natali / Quadronio Vero co(n)s(uli) proco(n)s(uli) / prov(inciae) Africae auguri leg(ato) Aug(usti) / pr(o) pr(aetore) provinciae Moesia inferioris / curator operum publicorum / et aedium sacrar(um) cu[r]at(ori) viae / Flamin(iae) praef(ecto) alimentor(um) leg(ato) / Aug(usti) leg(ionis) VI Victr(icis) in Britannia / praetori trib(uno) pleb(is) candidato / quaestori candidato divi / Hadriani et eodem tempore legato / prov(inciae) Afric(ae) dioeceseos Carthaginiens(is) / proconsulis patris sui trib(uno) mil(itum) leg(ionis) I (primae) / Adiut(ricis) P(iae) F(idelis) item leg(ionis) XI (undecimae) Cl(audiae) P(iae) F(idelis) item leg(ionis) / XIII (quartae decimae) Gemin(ae) Martiae Victr(icis) Illviro / monetali a(uro) a(rgento) a(ere) f(lando) f(eriundo) patrono municipii / curat(ori) fani Herc(ulis) V(ictoris) decuriones Tiburt(ini) / ex aere collato q(uin)q(uennali) maximi exempli // Curante M(arco) Tullio Blaeso.

A *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*, fill de *Lucius*, inscrit en la tribu Galeria, cònsol, procònsol de la província d'Àfrica, àugur, llegat d'August propretor de la província de Mèsia Inferior, supervisor de les obres públiques i dels edificis sagrats [de Roma], supervisor de la Via Flaminia, prefecte encarregat dels *alimenta*, llegat imperial de la legió VI *Victrix* a Britània, pretor, candidat a tribú de la plebs, candidat del diví Adrià August a la cuestura, i al mateix temps, llegat de la província d'Àfrica a la diòcesi de Cartago, sent el seu pare procònsol [de la província d'Àfrica], tribú militar de la legió I *Adiutrix Pia Fidelis* i també de la legió XI *Claudia Pia Fidelis* i també de la legió XIV *Gemina Martia Victrix*, triumvir monetar per a la fosa i encunyació d'or, plata i bronze, patró del municipi, supervisor del lloc sagrat d'Hèrcules Victoriós. Els decurions de Tibur, per subscripció pública, [dedicaren aquest monument] al seu insuperable exemple de [magistrat] quinquennal. Se'n va encarregar *Marcus Tullius Blaesus*.

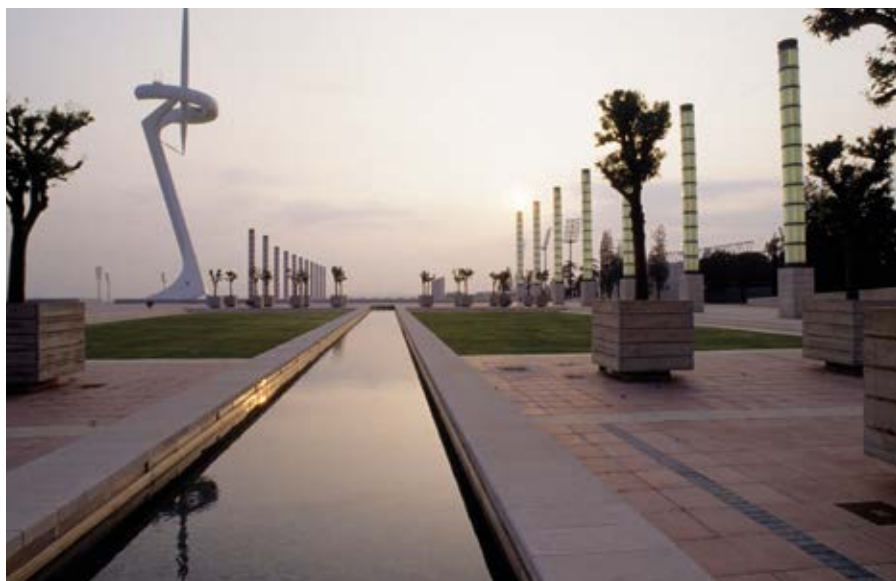
4.4. LLEGAT TESTAMENTARI DE MINICIUS

CIL II, 4511⁶⁴; any 155; trobat a Barcelona. Pare i fill no s'oblidaven de la seva ciutat, i van donar un espaiós edifici termal. Testament redactat durant la seva magistratura a Àfrica Proconsular i enviat a Bàrcino, on deixava constància del seu regal.

[L(ucio) Minicio L(uci) fil(io) / Gal(eria tribu) Natali / Quadronio Vero iuniori / co(n)s(uli) auguri / proco(n)s(uli) provinciae Africae leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) / provinciae Moesiae inferior(is) curat(ori) oper(um) / public(orum) et aedium sacrar(um) curat(ori) viae Flaminiae / praef(ecto) alim(entorum) leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) VI (sextae) Victric(is) / in Britannia pr(aetori) tr(ibun) pl(ebis) candidato q(uaestori) candidato / divi Hadriani Augusti et eodem / te]m[po]re leg(ato) provinci[ae] Africae dioceseos] / Carthaginiens(is) proco(n)s(ulis) pa[tris] sui] tr(ibun) mil(itum) / leg(ionis) I (primae) Adiutric(is) P(iae) F(idelis) item leg(ionis) XI (undecimae) C[laudia] P(iae) F(idelis) item leg(ionis)] / XIII (quartae decimae) Gem(inae) Mart(iae) Victr(icis) Illvir(o) mo[n]etali a(uro) ar(gento) a(ere) f(lando) f(eriundo)] / IIIIIviri Augustales ob m[er]ita] / eius in ipsos secundum verba test(amenti) [eius q(uae) s(unt)] / colon(is) Barcinonens(ibus) ex Hispania [Cit]er(iore) / [apud q]uos natus sum HS (sestertium) C (centum milia) ita si cav[e]ant / [se pro ea] summa ex quincuncib(us) omnib(us) annis / [d(ie) (- - -) Iduu]m Februar(iarum) die natali meo sportulas / [decuri]onib[us] qui praesentes erunt singul(is) / [X (denarios) quatern]os Augustalib(us) qui praesentes erunt / [singul(is) X (denarios) t]ernos daturos si quo pauciores con[t]ven[er]int amplius inter praesentes pro rata / divi[dat]ur ut HS (sestertium) V (quinquemilia) usurar(um) quae annuae competunt / in ha[n]c rem omnib(us) ann(is) die natali meo erogentur

A *Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus*, el Jove, fill de *Lucius*, cònsol, àugur, procònsol de la província d'Àfrica, llegat d'August propietor de la província de Mèsia Inferior, supervisor de les obres públiques i dels edificis sagrats [de Roma], supervisor de la Via Flaminia, prefecte encarregat dels *alimenta*, llegat imperial de la legió VI *Victrix* a Britània, pretor, candidat a tribú de la plebs, candidat del diví Adrià August a la cuestura, i al mateix temps, llegat de la província d'Àfrica a la diòcesi de Cartago, sent el seu pare procònsol [de la província d'Àfrica], tribú militar de la legió I *Adiutrix Pia Fidelis* i també de la legió XI *Claudia Pia Fidelis* i també de la legió XIV *Gemina Martia Victrix*, triumvir monetar per a la fosa i

encunyació d'or, plata i bronze. Els sevirs augustals, pels mèrits [contrets] cap a ells, segons les paraules del seu testament, que són: "Als colons barcelonins d'Hispania Citerior, entre els quals jo he nascut, [deixo en herència] 100.000 sestercis a condició que s'encarreguin, a partir dels interessos al 5% d'aquesta suma, de donar tots els anys el dia [---] de les idus de febrer, data del meu naixement, una donació de quatre denaris a cadascun dels decurions presents i de tres denaris a cadascun dels sevirs augustals presents. Si es presenta un nombre menor, que la suma atribuïda a cadascun sigui augmentada proporcionalment entre els presents, de manera que els 5.000 sestercis resultants dels interessos anuals es destinin a aquest fi tots els anys el dia de l'aniversari del meu naixement".

^ CAPVESPRE AL PASSEIG MINICI NATAL, L'ANY 1991.